

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2023

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen lausunto 4.10.2022

Suomen julkisyhteisöjen rakenne muuttuu 2023, kun sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirretään kunnilta hyvinvointialueille. Sote-uudistuksen myötä nämä nopeasti kasvavat ja vaikeasti ennustettavat sosiaali- ja terveydenhuollon menot, sekä pelastustoiminta siirtyvät hyvinvointialueiden vastuulle.

Toiminnan menot

Hyvinvointialueiden toiminta on alkamassa alijäämäisenä. Alijäämä johtuu mm. rahoituksen perusteena käytettyjen kuntien talousarvioiden alimitoituksesta verrattuna lainsäädännön vaatimaan palvelutarjontaan sekä suurista muutostalouksista toiminnan aloittamiseen ja järjestäytymiseen liittyen. Merkittäviä kulueriä ovat henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi välttämättömästä palkkojen yhdenmukaistamisesta (palkkaharmonisointi) aiheutuvat muutostaloukset, hallinnolliset menot sekä ICT-muutostaloukset. Hyvinvointialueuudistuksen tavoitteiden saavuttamisen sekä erityisesti palvelujen saatavuuden parantamisesta muodostuvien muutostalouksien osalta on haasteellista arvioida niiden todellisia kustannusvaikutuksia. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen taloutta rasittaa myös eläkemenoperustaisen Kuel-maksun määräytymisperusteen muutos, joka käytännössä tarkoittaa alueella noin 10 milj. euron lisärahan tarvetta vuodelle 2023.

Edellä mainittujen asioiden lisäksi hoitajaliittojen palkankorotuksiin liittyvä kustannusriski on realisoitunut osapuolten sopimusneuvottelujen tuloksena 3.10.2022. Hoitajaliitot Tehy ja Super ovat hyväksyneet sovintoehdotuksen, jonka mukaan hoitajien tehtäväkohtainen palkka nousee viiden vuoden aikana keskimäärin 17,5 %. Tämä tapahtuu etupainotteisesti siten, että ensimmäisen kolmen vuoden aikana korotus on 15,3 %. Heijastusvaikutuksena myös kunta-alan ammattiliittojen sote-työntekijät saavat automaattisesti samat korotukset. Neuvotteluissa sovittiin myös korona-aikaa koskevasta kertapalkkiosta, jonka mukaan keväällä 2020 valmiuslain aikana koronapotilaita hoitaneille hoitajille annetaan 600 euron kertapalkkio, joka maksetaan maaliskuussa 2023. Edellä mainitun palkkaratkaisun kustannusvaikutukset tulevat olemaan merkittävä kuluerä hyvinvointialueen taloudessa tulevina vuosina.

Yleiset globaalit talouden näkymät asettavat paineita palvelujen tuotantokustannusten nousuun ja osaltaan rasittavat hyvinvointialueiden taloutta kasvavin menoin. Lisääntynyt palvelutarpeen kasvu on myös keskeinen tekijä kustannusten nousun taustalla. Tämä tulee heijastumaan myös HUS-yhtymältä hankittaviin erikoissairaanhoidon ja muun palveluoston kustannustasoon, joka vähentää valtion kehysrahoituksen rahoitusosuutta hyvinvointialueen perustoi-minnassa käytettävän määrärahan osalta.

Toiminnan tulot

Vuonna 2023 sektorin kokonaistulot ovat 27,4 mrd. euroa, josta 90 % valtion rahoittamana. Hyvinvointialueiden toimintakatteen arvioidaan heikkenevän 4—5 % vuosittain. Ensimmäisinä toimintavuosina resursseja käytetään jonkin verran väliaikaisesti siirtymäkustannuksiin ja näiden kulujen pieneneminen osaltaan hidastaa menojen kasvua jatkossa.

Hyvinvointialueiden toimintatuotot kasvavat menoja hitaammin. Valtion yleiskatteellinen rahoitus kasvaa keskimäärin vähän alle 4 prosentin vuosivauhtia ja valtion erillusrahoituksen määrän arvioidaan supistuvan.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen tuleva rahoitus perustuu pääsääntöisesti valtion kehysrahoitukseen. Tämän lisäksi toimintamenojen kattamiseen käytetään hyvinvointialueen perimiä asiakas- ja käyttömaksuja. Näistä merkittävin erä on sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista perittävät asiakasmaksut. Asiakasmaksutuotoilla kateaan tällä hetkellä noin 4,5 % hyvinvointialueen palvelutuotannon menoista. Kokonaisrahoituksen riittävyyden näkökulmasta tämä luo paineita esittää hyvinvointialueen päätöksentekoon lain mahdollistamia maksimimaksuja.

Lainanottovaltuus

Valtioneuvosto on päättänyt 16.6.2022 hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän lainanottovaltuuksista vuodelle 2023. Lainanottovaltuus perustuu hyvinvointialueen lainanhoitokykyyn, ja se lasketaan lainojen enimmäismäärän ja vuoden alun ennakoidun lainamäärän erotuksena. Lainojen enimmäismäärä saadaan kertomalla hyvinvointialueen vuosikate kymmenellä. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen lainanottovaltuus vuodelle 2023 on noin 206 milj. euroa. Huolta aiheuttaa jatkuvuosiens lainanottovaltuuden euromäärä, koska oletettavissa on, että hyvinvointialueen toiminta on alijäämäistä ensimmäisten toimintavuosiens aikana.

Epävarmuus mahdollisesta lisärahoituksesta tai tilinpäätösperusteisista jälkikäteistarkistuksista mahdollisine kertakorvauksineen vaikuttaa osaltaan myös talouden pitkän aikavälin suunnitteluun.

Lausunto

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen saama kehysrahoitus 2023 ja toiminnan tuotot eivät kata hyvinvointialueen kustannuksia. Siitä huolimatta, että hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 on huomioitu hyvinvointialueiden talouden menolisäyksiä, kuten perusterveydenhuollon hoitotakuun vaiheittainen tiukentaminen, on rahoituksen riittävyydessä suuria haasteita. Hyvinvointialue tulee tekemään alijäämäisen talousarvion. Ensimmäisten toimintavuosiens aikana palvelutuotannon eri osa-alueista joudutaan käymään priorisointikeskusteluja ja erilaisia sopeuttamistoimenpiteitä jouduttaneen harkitsemaan. Useat erilaiset rahoitukseen liittyvät epävarmuustekijät vaikuttavat hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden tulevien vuosien suunnitteluun.

Yleiskatteellisen rahoituksen lisäksi mahdolliset erillisrahoitukset tai ns. korvamerkityt rahoituserät, joissa sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001), lisäävät hyvinvointialueen talouden epävarmuutta ja haasteita pitkäjänteiselle palvelutuotannon ja lain edellyttämän palvelutason toteuttamiselle, mikäli ne perustuvat erillisiin hakumenettelyihin.

Hoitajamitoituksen muutokseen vastaamiseksi uusiens lähihoitajien koulutukseen ehdotetaan jo aiemmin tehdyn päätöksen mukaisesti valtakunnallisesti 30 milj. euroa ja oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen uudistamista koskevaan kokeiluun 5 milj. Euroa. Ammattitaitoisen työvoiman turvaaminen ja hyvinvointialan työtehtävien houkuttelevuuden parantaminen on välttämätöntä kaikilta osin asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta. Henkilöstömitoituksen kiristymisen vanhuspalvelulain mukaiseksi on kannatettava uudistus ylipäänsä, vaikka sen käytäntöön vieminen ei toteutuisi suunnitellusti vielä huhtikuun 2023 alusta alkaen. Tulevina vuosina uudistuksen voimaantulo edellyttää pysyvää tason korotusta hyvinvointialueiden valtion rahoitukseen.